

PUTEREA ȘI OPOZIȚIA POLITICĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: AGENDA POST/AVANT ELECTORALA 2019

POWER AND POLITICAL OPPOSITION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: THE POST /ADVANCE AGENDA OF 2019 ELECTORAL

Ivan RUSANDU,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice

Rezumat. *Studiul analizează procesul instituționalizării opoziției politice în Republica Moldova. sunt analizate formele și tipurile opoziției politice în contextul procesului politic actual. Este apreciat potențialul opoziției politice și sunt descrise unele aspecte ale instituționalizării opoziției politice în sistemul politic actual.*

Cuvinte-cheie: *putere, opoziție politică, democratic, partid politic, pluralism politic, cultură politică, alegeri locale și parlamentare.*

CZU: 324(478)

Summary. *The article analyzes the approaches regarding the essence of the opposition and its relations with the governing power. Based on the analysis of the factual and theoretic material, the author pleads for the institutionalization of the opposition through the elaboration of a law which would guarantee the functionality of the opposition.*

Keywords: *power, political opposition, democratic, political party, political pluralism, political culture, local and parliamentary elections.*

UDC: 324(478)

Alegerile locale din 20 octombrie desfășurate în mod corect și democratic au devenit în opinia noastră o modalitate de tatonare a raportului dintre guvernarea coaliționistă situativă (Blocul ACUM și PSRM) și opoziția politică din Republica Moldova.

Opoziția politică este unul dintre importantele fenomene care au apărut în procesul politic moldovenesc la sf. sec. XX odată cu prăbușirea/destrămarea URSS. Începând cu anul 1991, în Republica Moldova se constituie noi interacțiuni între stat, societate și individ în cadrul sistemului politic, care sunt orientate spre valorile democratice. Un element esențial al acestui proces de interacțiune sociopolitică îl constituie formarea și funcționarea opoziției politice.

Actualmente, necesitatea cercetării fenomenului opoziția politică este determinate de derularea evenimentelor, care au loc în procesul politic actual și care confirma faptul că opoziția politică, fiind un institut arhinesecar democrației, prezintă prin sine o întreagă entitate complexă, contradictorie, devenind forța motrice alături de putere pentru modernizarea țării.

Dacă să ne exprimăm în termeni kanto-hegelieni, opoziția politică este exprimarea „spiritului critic” în politică. Opoziția poate fi percepută ca reacție la

procesele reale sociale, ca împotrivire, care nu este una dominantă în realitățile din societate, dar, în anumite condiții, poate deveni una dominantă.

În pofida faptului că noțiunea „opозиția politică” se află în rândul acelor noțiuni care au devenit atât de uzuale încât conținutul și sensul lor în discursul și textele științifice sunt percepute ca ceva de la sine înțeles, în literatura de specialitate lipsește însă un consens în ceea ce privește o definiție comună a „opозиției politice”.

Un aport major cu privire la analiza fenomenului opозиția politică și raportului ei cu puterea l-au adus cunoscuții politologi M.Duverger, R.Dahl, G.Sartori, D.Easton, G.Almond, S.Verba ș.a.

În literatura contemporană de specialitate autohtonă, fenomenului opозиția politică i se acordă, în opinia noastră, o atenție minoră. Din autorii autohtoni ii vom menționa pe C.Solomon, V. Moșneaga, I.Nicolaev, I. Bucătaru ș.a (Solomon & Enea, 2012; Mosneaga, Nicolaev, & Bucataru, 2013, 139-147).

Opoziția nu poate exista în afara puterii, ea este „conectată” la putere prin contrapunerea sa față de putere. Trebuie să constatăm că aici problema nu rezidă în opoziționalitate (nemulțumiți sunt mulți sub diferite aspecte și probleme personale), ci în faptul că opoziția se caracterizează printr-un indiciu foarte important, și anume lupta pentru acapararea puterii.

Puterea și opoziția sunt părțile unui conflict politic, fiecare dintre care pretinde la dreptul de a reprezenta interesele majorității și să formuleze noțiunea de binele comun prin utilizarea statusului public înalt de guvernantă. Opoziția se tratează, de obicei, în sens restrâns și în sens larg. În sens larg, noțiunea în cauză se referă la aproape toate manifestările directe și indirecte de disidență și a nemulțumirilor față de regimul existent.

În sens restrâns, sub opoziție se subînțelege un partid sau o coaliție de partide care speră să câștige la următoarele alegeri generale (Бромхед, 1978).

La modul general, noțiunea opoziție definește un grup de persoane în societate, organizație, partid care duc politica opunerii, contrapunerii, rezistenței majorității. În aspect politic, existența opoziției înseamnă imposibilitatea intransigentă principială a unei atitudini perene față de scopurile pe care le urmărește puterea politică. În diferite sisteme politice opoziția joacă roluri diferite. Astfel, în sistemul totalitar, puterea politică curma orice încercare a opoziției de a se organiza, dat fiind faptul că puterea politică vede în opoziție o primejdie pentru sine și un fenomen antistatal, iar în condițiile democrației opoziția este o componentă iminentă a vieții politice și sociale necesare pentru rotația la putere a partidelor la guvernare. Opoziția se caracterizează prin scopurile și mijloacele pe care le utilizează. Scopul major al oricărei opoziții este accederea la putere, la guvernare. Când este vorba despre mijloacele opoziției, se indică diferențierea lor în cele loiale și neloiale. Loială este acea opoziție care nu depășește cadrul legal în procesul luptelor politice și detestă violența în cazul dat.

Neloială este acea opoziție care mizează pe metodele violente sau amenință cu aplicarea lor.

Conform accepțiunii pe care o dă Ghiță Ionescu noțiunii de opoziție, aceasta acoperă întreaga gamă de motive și manifestări ale conflictului politic în orice societate, ce se regăsesc „fie sub forma conflictului de interese care își are originea în fricțiunea și rivalitatea dintre grupuri în cadrul unei comunități (aceste activități se află la originea conceptului de checks and balance - Montesquieu le-a denumit *contre-pouvoirs*), folosite în cadrul unui regim politic democratic de opoziție împotriva partidului/alianței de partide aflate la guvernare, fie sub forma conflictului de valori”, definit de autor ca „dezacordul care își are originea logică în incompatibilitatea de opinii, viziune și credințe împărtășite de oamenii care trăiesc împreună în aceeași comunitate” (Popa, 2017).

Reputatul politolog definește, în continuare, și opoziția politică, drept instituție și parte a unei proceduri politice co-instituționale. Opoziția politică înseamnă, în accepțiunea sa, „un partid sau mai multe, sau o coaliție de partide politice, care pe baza unui set de valori proclamate public se prezintă în fața alegătorilor drept competitor ai puterii executive stabilite și care nu reușesc să adune destule voturi în cadrul unei consultări instituționalizate care să-i îndreptățească să solicite voința poporului suveran” (Popa, 2017).

În ceea ce ne privește, considerăm că explicarea noțiunii „opoziție politică” urmează să întrunească următoarele elemente definitorii:

- constă din totalitatea persoanelor, partidelor, organizațiilor social-politice și fracțiunilor care se opun majorității de guvernare constituite la nivel de stat, unitate teritorial-administrativă, sat sau comună;
- activitatea acestora implică critica, controlul și alternativa guvernării;
- are, de regulă, ca scop substituirea guvernării.

Opoziția reprezintă unul sau mai multe grupuri politice organizate care se opun guvernării la nivel central sau local, activitatea cărora implică critica, controlul și alternativa guvernării, având, de regulă, ca scop, substituirea acesteia.

Deci, opoziția politică ia naștere atunci când ea și puterea se confruntă în atingerea scopurilor sale majore: prima să obțină puterea politică, iar a doua să o mențină cât mai mult posibil. Delegarea posibilității pentru opoziția politică de a-și expune punctul de vedere, diferit de cel al puterii, de a concura cu guvernarea ca părți egale în procesul politic – pentru voturile alegătorilor, pentru reprezentarea opoziției în organele legislative ale puterii ș.a., după cum arată experiența democrațiilor consolidate, constituie un factor de stabilitate pentru întregul sistem politic.

De aici și funcțiile opoziției politice, care sunt:

- analiza și critica puterii guvernării într-o schimbare a cursului dezvoltării politice, economice și sociale a țării;
- elaborarea și promovarea programelor de alternativă ale dezvoltării

societății și ale parcursului ei internațional;

- asigurarea schimbării elitei politice și a promovării noilor lideri politici.

Condițiile și factorii care determină esența și caracteristicile opoziției politice sunt particularitățile regimurilor politice și ale instituțiilor politice dominante, maturitatea elitelor politice și cultura politică a populației/electoratului. Toate acestea determină diversitatea tipurilor de opoziție politică.

Cunoaștem că statul Republica Moldova este definit în diferite moduri – stat eșuat, stat captiv etc, care evidențiază diferite aspecte cu privire la imposibilitatea dezvoltării economice, sociale, democratice ș.a.m.d. În opinia noastră, avem de afaceră cu un fenomen care poate fi numit „stat hibrid”, dat fiind faptul că pe lângă toate atribuțiile/instituțiile statale cu tentă democratică, persistă și alte elemente care compromit esența dezvoltării democratice a statului, elementele sale instituționale aflându-se sub autoritarism amplificat de o oligarhizare crasă.

În acest context, Blocul Electoral ACUM, unul dintre componentele Parlamentului nou ales în urma alegerilor din 24 februarie 2019 și-a programat activitatea post-electorală întru lichidarea autoritarismului și a oligarhiei înrădăcinate în toate domeniile economiei țării.

Unul dintre documentele/realizările importante ale coaliției dualiste (Blocul ACUM - PSRM) este Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova din 8 iunie 2019 cu privire la recunoașterea caracterului captiv al statului Republica Moldova. Vom menționa că și circa 70% din populația țării, potrivit unui sondaj realizat de Date Inteligente, consideră că trăiesc într-un stat captiv (Бологан, 2019).

Menționăm că formele de asociere opoziționistă pot fi diferite, însă printre cele mai răspândite/ tipice sunt partidele politice. Partidele apar în cadrul unui proces de autorealizare a indivizilor, devenind în condițiile actuale institut eficient în lupta pentru putere. Partidele politice sunt cel mai eficient instrument democratic al forțelor opoziționiste, prin intermediul cărora ele își rezolvă problemele lor.

În viziunea constituționalistului V. Popa, în competiția pentru cucerirea puterii de stat „partidele politice sunt autorii principali, deoarece această intenție a partidului l-a și adus de fapt pe scena politică, justificându-i apariția” (Popa, 1998, 144). Acest adevăr a fost remarcat în studiile constituționale încă în anii '30 ai sec. al XX-lea, deoarece candidații la funcția de deputați „sunt înglobați în partide ale căror programe s-au dezbătut pe larg ajungând să fi e cunoscute de toată lumea în valoarea lor generală și în posibilitatea lor de realizare în momentul dat, și a căror activitate anterioară la guvern și în opoziție s-a desfășurat sub ochii țării întregi, putând fi cântărită de toți cetățenii atât în părțile ei bune, cât și rele” (Negulescu, 1924). Conceptul enunțat își regăsește

confirmarea și în literatura contemporană. Spre exemplu, I. Muraru menționează, candidații la funcția de deputați „fiind propuși de partidele politice reprezintă pentru alegători mai multe garanții și opțiuni clare” (Aubert, 1967, 430). În acest sens, poporul, în viziunea lui I. Deleanu, reprezintă colectivitatea indivizilor care au calitatea de cetățeni și, prin aceasta - aptitudinea de a participa la exprimarea voinței naționale. Partidelor politice le revin, în opinia aceluiași autor, opinie pe care o împărtășim, următoarele funcții: „a) Constituind un corp intermediar între popor și putere ele contribuie la cristalizarea voinței generale și la valorizarea acesteia ca impuls față de putere; b) Ele tind la realizarea funcției de conducere a societății prin cucerirea puterii și transformarea programelor politice în programe de guvernământ; c) Partidele contribuie la informarea și educarea politică a cetățenilor și la formarea exigențelor și aprecierilor acestora față de putere” (Deleanu, 1996). Așadar exprimarea voinței naționale aparține poporului, și nu partidelor politice. Problema care se pune este aceea de a identifica formele și metodele adecvate pentru o veritabilă legitimitate a acestui proces. Totodată, este foarte important faptul că alegătorii/ poporul își aleg acei candidați/ elită în care ei se recunosc pe sine. Conform doctrinei constituționale franceze, „poporul nu are ce face cu o elită în care el nu se recunoaște și pe care, oricât de inteligentă ar fi, nu o înțelege” (Aubert, 1967, 430). Mai mult ca atât, deciziile în Parlament se adoptă cu majoritatea voturilor pentru care se poartă răspundere, inclusiv politică. În afară de partidele existente mai sunt și alte forme de asociere prin care opoziția își promovează ideile și activitățile sale: blocurile politice/platformele fracțiunii, diferite organizații ale societății civile etc.

În prezent în Republica Moldova sunt înregistrate 46 de partide, dintre care: 5 parlamentare, 20 extraparlamentare și 21 inactive.

Din punct de vedere organizațional și a participării permanente în viața politică a societății, putem constata o degradare a sistemului de partide, dat fiind faptul că majoritatea partidelor nu exprimă interesele societății și a cetățenilor. Excepție fac partidele unioniste. La cele 8 partide cu tentă unionistă li s-au adăugat în ultimul timp încă trei: Partidul Unității Naționale (președinte Anatol Șalaru), Partidul Popular Românesc (Președinte Vlad Țurcanu) și Partidul Uniunea Salvați Basarabia (Președinte Valeriu Munteanu) fondat în august 2019.

Comisia Electorală Centrală a constatat recent că președinții a 25 de partide au mandatele expirate, iar doar 32 de partide au prezentat în termenele stabilite rapoartele financiare și ca rezultat 13 partide au fost amendate pentru nedepunerea rapoartelor respective.

Cel mai firesc și esențial moment în care se reflectă cu plenitudine esența, scopul și formele opoziției politice sunt alegerile, dat fiind faptul că procesul electoral din „oficiu” este un proces concurențial, adică presupune lupta între actori politici pentru o influență efectivă asupra cetățenilor și a diferitor grupuri sociale. Menținerea la guvernare sau accesarea la guvernare nu este cu putință

fără a atrage electoratul după sine, fără a-i schimba convingerile și opinia. Anume prin aceste elemente se manifestă participarea/activitatea opoziției politice în procesul electoral.

Un moment crucial în mobilizarea propriilor forțe pentru opoziție deci sunt alegerile. Opinem că alegerile sunt prin sine un element primordial al democrației reprezentative, iar organizarea lor permanent se află în centrul politicului, dat fiind faptul că alegerile prin esența lor legitimează puterea în stat.

Analiza Declarației Universale a Drepturilor Omului (decembrie 1948), Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (decembrie 1966), Declarația despre criteriile alegerilor libere și oneste (martie 1994) constată că alegerile trebuie să se bazeze pe astfel de principii cum ar fi alegerile generale, egale, directe și prin vot secret.

Anume atunci când sunt asigurate alegeri libere și corecte, se poate afirma că voința poporului ca unic izvor al puterii și rezultatele scrutinului electoral coincid în totalmente.

Patrick Merloe pe bună dreptate subliniază că alegerile nu sunt un simplu exercițiu, ci una din componentele principale ale procesului care în linii mari este prin esență politic și încrederea societății în procesul electoral este o condiție sine qua non a alegerilor libere și corecte (Мерло, 1995).

Alegerile parlamentare din 24 februarie 2019 s-au desfășurat în baza sistemului electoral mixt care în opinia legiuitorului precedent (PDM), trebuia să ducă la o schimbare radicală a sistemului politic și a structurii noului Parlament. Rezultatele alegerilor însă nu au schimbat esențial raportul de forțe politice în noul Parlament deoarece nici un partid nu a acumulat majoritatea mandatelor, ceea ce a adus la o dificultate în ceea ce privește începutul activității noului Parlament. Astfel, conform rezultatelor alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019, în Parlamentul de legislatură a X-a au acces 3 partide politice, un bloc electoral și 3 candidați independenți. În urma acestor alegeri, PSRM a obținut 35 mandate, PDM – 30 mandate, Blocul Electoral ACUM – 26 și Partidul ȘOR – 7 mandate. În perioada post-electorală, februarie-iunie 2019, partidele politice care au acces în noul Parlament, au demarat discuțiile privind formarea majorității parlamentare. Vom menționa că prin intern nu s-au găsit soluții cu privire la viitoarele componente ale majorității parlamentare și decisiv, în opinia noastră, au fost factorii externi (UE, SUA și Rusia), care au forțat formarea unei coaliții „anormale” între PSRM și Blocul Electoral ACUM, ambele entități ferindu-se de o alianță cu PDM, care anterior a supus captivității întregul sistem statal.

Ca urmare a negocierilor s-a ajuns la constituirea unui consens politic situativ cu privire la primii pași electorali: abolirea regimului autoritar al PDM, lupta cu corupția, întoarcerea miliardului furat, ș.a.m.d.

În acest context, în opinia noastră, este necesar de a elabora un program realist care nu ar dezamăgi așteptările/ speranțele alegătorilor, populației în

întregime. Pentru opoziția de dreapta sunt două priorități: a) deromantizarea vectorului proestic (citește nostalgia după regimul sovietic); b) promovarea integrării europene (în linii mari prin/ cu România).

O consecință a alegerilor din ultimii ani (2010-2019) îl constituie faptul că PDM lipsește totalmente din arealul politic al municipiului Chișinău. Astfel, din cele 11 mandate puse „în joc” în cadrul scrutinului din 24 februarie din municipiul Chișinău – au revenit blocului electoral ACUM și partidului Socialiștilor, deci PDM rămânând fără niciun deputat ales în circumscripțiile uninominale din cadrul municipiului Chișinău. În cadrul scrutinului din 20 octombrie 2019 PDM a reușit să promoveze în consiliul municipal Chișinău doar doi consilieri, fiind depășit nu numai de reprezentanții coaliției situative (Blocul ACUM și PSRM) dar și de Partidul Liberal cu toate că în teritoriu PDM a reușit o bună performanță promovând 170 de primari aleși din primul tur, depășind astfel principalii săi concurenți electorali la acest capitol – PSRM și Blocul ACUM.

În pofida faptului că partidele politice au venit în fața alegătorilor cu mesaje electorale pe placul alegătorilor cu tente social-economice, cu o luptă fără compromis în fața corupției cu demolarea regimului autoritar etc., dar majoritatea cetățenilor iarăși a ignorat alegerile. Totodată vom menționa că unicul electorat atașat participării la alegeri îl constituie cel din Gagauz Eri. Astfel, în „bunele” tradiții sovietice Bașcanul a acumulat peste 91% dintre voturi.

Acest fenomen al absenteismului are la bază repere economice: veniturile populației scad, sărăcia nu scade, reforma pensiei nu a sporit bunăstarea celor pensionați. Aici vom menționa că decizia cu privire la alocațiile de 600 de lei pensionarilor cu ocazia sărbătorilor de Paști vor fi un as în mână PDM-iștilor la alegerile locale din 20 octombrie 2019.

În urma alegerilor menționate, după 2 scrutine anterioare (2010, 2014) s-au produs în opinia noastră, schimbări esențiale în câmpul politic din Republica Moldova. La guvernare au acces 2 entități politice din cadrul opoziției față de guvernarea precedentă, autoritară a PDM-ului. Avem în vedere partidul socialiștilor din Republica Moldova care în mare parte a fost o opoziție parlamentară loială regimului autoritar condus de liderul partidului Democrat, Vladimir Plahotniuc. Exemplu elocvent în acest aspect îl constituie adoptarea sistemului electoral mixt votat de PDM cu concursul PSRM-ului. Alt învingător al scrutinului din 24 februarie 2019 a devenit Blocul Electoral ACUM alcătuit din 2 partide de opoziție populară, fiind totodată orientat pro-occidental. Totodată aici vom menționa că o altă realizare politică a coaliției actuale la solicitarea Blocului Electoral ACUM, îl constituie anularea sistemului electoral mixt și revenirea la sistemul proporțional pe liste de partid. Modificările legislative în acest aspect vizează îmbunătățirea sistemului electoral proporțional care a existat până în 2017, transparența finanțării partidelor și a campaniei electorale, etc.

Totodată au fost excluse certificatele de integritate, exclusă și prevederea cu privire la agitația electorală avându-se în vedere neadmiterea agitației electorale în ziua alegerilor și în cea precedentă a alegerilor.

O problemă moștenită de la guvernarea PDM-istă și cu care s-a confruntat coaliția situativă în alegerile locale ordinare din 20 octombrie 2019 și se va confrunta iarăși la alegerile prezidențiale din 2020 și a posibilelor alegeri anticipate parlamentare, este problema numărului alegătorilor cu drept de vot. Această problemă a participanților reali la alegerile de orice tip este amplificată de o altă problemă, de altfel fatală pentru Republica Moldova și anume problema demografică. Avem în vedere procesele de scădere a numărului populației și cea a migrației masive din ultimii ani, care se poate numi valul al doilea de migrație, caracterizat prin întregirea familiilor în cadrul țărilor europene, unde deja s-au încetățenit moldovenii, dar nu în Republica Moldova.

Componentele constituante ale majorității parlamentare situative au în opinia noastră diferite scopuri în ceea ce privește redresarea situației politice din țară. În timp ce Blocul ACUM încearcă să curățe sistemul politic de captivitate, demarând totodată și procesul de deoligarhizare, partidul socialiștilor și în speță Președintele Igor Dodon își întăresc pozițiile pentru a intra în alegerile prezidențiale din 2020 și posibil cele parlamentare anticipate pentru a obține majoritatea confortabilă pentru guvernarea ulterioară. Tot aici vom menționa și acele tendințe care se manifestă în activitatea președintelui Igor Dodon, care având un anumit și concret set de prerogative/împuțerniciri, se comportă de parcă ar fi șef de țară într-o republică prezidențială. Vom remarca faptul că astfel de libertate Președintele Igor Dodon nu a avut-o pe timpul când PD se afla la guvernare. Menționăm tot aici că interesul/scopul personal pe care și l-a propus Președintele Igor Dodon, de a avea sub „oblăduirea” sa instituțiile statale de forță, a fost atins cu sprijinul Blocului ACUM, căruia îi revine responsabilitatea (cea mai vulnerabilă) cu privire la problemele sociale. Astfel, următorul scop major îl constituie pentru sine realegerea în funcția de președinte al țării.

O consecință politică majoră cu privire la rezultatele alegerilor îl constituie factorul ce invocă faptul în mâinile cărui partid se află factorul administrativ. Anume perspectiva obținerii victoriei/ puterii de către PSRM în viitoarele alegeri prezidențiale (și probabil alegerilor parlamentare) vor diminua vectorul prointegrare europeană și stimularea vectorului proestic (citește apropierea avansată față de Rusia).

Vom remarca totodată că în contextul alegerilor (de orice tip) se va intensifica „turismul” politic al liderilor locali cu apartenența anterioară la PDM. În opinia noastră, vor profita de acest fenomen socialiștii, dat fiind faptul că Blocul ACUM a declarat că nu-i va ancora în rândurile sale pe transfugii politici, având în vedere plecarea primarilor din raionul Dondușeni aleși pe listele PDM.

În acest context problema unui nou acord între Blocul ACUM și PSRM

devine subiect de discuție după cele 5 luni de la încheierea primului acord și experiența căruia nu dă rezultate vizibile pentru societate și cetățeni, însă duce la favorizarea creșterii ratingului PSRM și în mod special cel al Președintelui Igor Dodon.

Dacă va fi semnat, el va avea o altă structură a părților implicate și va viza nu atât partidele din coaliție, ci instituțiile statale pe care le reprezintă. Procesul actual de guvernare este bivectorial: pe de o parte se impune deoligarhizarea statului, stoparea înstrăinării bunurilor publice, iar pe de altă parte, consolidarea democratică a instituțiilor statului și reînțoarcerea încrederii cetățenilor față de ele.

Constatăm că scena politică a Republicii Moldova a fost bulversată profund în urma unor evenimente majore. În primul rând este vorba despre cedarea pașnică (impusă din interiorul și exteriorul țării) și în al doilea rând de forma duală a guvernării alcătuită din 2 componente opoziționiste atât față de guvernarea PDM-istă, cât și dintre ele: Blocul ACUM cu orientarea sa proeuropeană și PSRM cu vectorul său prorus.

În ceea ce privește opoziția parlamentară actuală alcătuită din fracțiunile PDM și a Partidului ȘOR, se poate deduce din analiza experienței activității lor că acele intervenții/demersuri întrunesc în sine acuzații similare pe care le înainta opoziția parlamentară precedentă (PLDM și în ultimele luni PL) față de guvernarea PDM-istă conform căreia le sunt ignorate drepturile prin activitatea lor în cadrul Parlamentului.

Analiza experienței participării la guvernare în decurs de câteva luni a Blocului ACUM soldată, în opinia noastră, cu rezultate pe departe aspirate de cetățeni, a dus la faptul că PD își revine după șocul parvenit în urma trecerii de la dominarea absolută pe toate domeniile sociale, economice, instituționale etc, în opoziție față de noua guvernare a Blocului ACUM și PSRM. Această constatare are la bază și faptul atacului masiv al mass – media PD-istă asupra guvernării actuale și în mod special, asupra liderilor Blocului ACUM – Maia Sandu și Andrei Năstase.

În opinia noastră lipsa unei opoziții veritabile se răsfrânge negativ asupra bunei funcționări a sistemului politic. Opoziția nesistemică, reprezentată de partide extraparlamentare nici pe departe nu își are cuvântul nici în perioada postelectorală, nici în perioada alegerilor, fiind mai degrabă un suport pentru a deveni niște spoilere politici, pentru a diminua mai degrabă partidele politice de dreapta, sau a servi ca un fel de paravan fumigen având și un scop de a imita concurența electorală sporită.

Reieșind din cele expuse, într-o democrație fragilă, guvernarea autoritară, în lipsa unei opoziții politice susținute de cetățeni, utilizează sistemul politic pentru a obține profituri prin sustragerea bunurilor țării prin diferite scheme criminale, soldată în ultima instanță cu furtul miliardului. În acest context vom menționa că deoligarhizarea și decriminalizarea sunt procese diferite și necesită

abordări diferite în vederea ritmului și procedeele de implementare a dezbaterii acestor procese.

În opinia noastră, alegerile locale din 20 octombrie 2019 au fost o hârtie de turnesol vizând viabilitatea coaliției PSRM cu Blocul ACUM.

O altă concluzie care reiese din analiza relațiilor dintre putere și opoziție politică ține de faptul că partidul de guvernământ/majoritatea parlamentară nu și-a format o strategie „civilizațională” democratică cu privire la opoziția politică din țară, care ar atrage opoziția politică pe orbita conlucrării întru realizarea reformelor atât de necesare țării în toate domeniile, și, mai cu seamă, în justiție.

În același timp și opoziția ar trebui să-și formeze noi abordări față de putere, nu neapărat pedalând numai pe critică și nu arareori pe populism. Până în prezent opoziția politică din Republica Moldova nu a devenit încă un mediator între societate și putere, ce ar contribui la realizarea intereselor majore comune ale cetățenilor. Populația țării nu prea are încredere în partidele politice, lucru demonstrat de alegerile parlamentare din 2014, 2019, dovadă fiind rata mare de absenteiști.

Constatăm că relațiile dintre putere și opoziție nu au devenit până la ora actuală stabile și clare. Anume această instabilitate duce mereu la creșterea dispoziției de protest în țară. Considerăm oportun de a instituționaliza juridic opoziția (parlamentară și extraparlamentară), adică de a elabora și adopta o lege specială care ar confirma statutul său legitim. Lege în care vor fi definite esența și rolul opoziției și garanțiile legale ce vor asigura activitatea ei.

Unul dintre factorii majori care indică „slăbiciunile” opoziției politice (mai cu seamă cea de dreapta) constă în lipsa unor structuri organizaționale mature la nivel local, baza electorală insuficientă, concurența neloyală din partea partidului/partidelor de guvernământ. Tot aici vom menționa că și sistemul electoral cu pragurile înalte de accedere în parlament, de exemplu, a partidelor politice, nu favorizează opoziția, care este nevoită să se descurce în cadrul jocului impus de partidul/partidele de guvernământ.

Vom menționa că opoziția politică este un element important în cadrul sistemului politico-juridic democrat, ea fiind garantul dezvoltării și modernizării procesului politic.

Opoziția parlamentară își are legitimitatea în votul exprimat de cetățeni, în condiții absolut legale cu care a fost investită și majoritatea parlamentară. Iar opoziția parlamentară este parte integrantă a Parlamentului în calitate de organ reprezentativ suprem al poporului, rezultat din voința liber exprimată.

În opinia noastră, factorii principali care au un impact nefavorabil asupra institutului opoziției politice în condițiile tranziției spre o democrație durabilă sunt următorii:

- legătura insuficientă și slabă dintre partide și societate, dintre opoziție și societate,

care denotă neconcordanța intereselor acestor binomuri;

- nivelul scăzut al culturii politice a populației;
- lipsa liderilor marcanți în rândurile opoziționarilor.

Alegerile locale din 20 octombrie 2019 ne conduc la unele concluzii (prealabile) precum:

- Partidele de opoziție politică parlamentară (PDM și Partidul ȘOR) spre surprindere nu s-au prăbușit obținând de altfel un scor notabil în cadrul acestor alegeri.
- Partidele de opoziție extraparlamentară (PLDM, PL, Partidul Nostru ș.a.) au reușit să-și promoveze primari și consilieri dând dovadă de viabilitatea lor în sistemul politic actual.

Referințe bibliografice:

1. Aubert, J-F. (1967) *Traite de droit constitutionnel Suisse. Ides et Calendes*. Neuchâtel
2. Deleanu, I. (1996) *Drept constituțional și instituții politice. Vol. 2*. București: Europa Nova.
3. Mosneaga, V., Nicolaev, I., Bucataru, I. (2013) Interacțiunea dintre puterea politică și opoziția în contextul transformărilor democratice: dimensiuni teoretico-metodologice. *Moldoscopia (probleme de analiză politică)*, No LXI, 139-147.
4. Negulescu, P. (1924) *Partidele politice*. București: Garamond.
5. Popa, I. (2017, septembrie 30) *Ghiță Ionescu, deschizător de drumuri în teoria politică a opoziției*. Disponibil: <http://www.punctulcritic.ro/ilie-popa-ghita-ionescu-deschizator-de-drumuri-in-teoria-politica-a-opozitiei.html>
6. Popa, V. (1998) *Drept public*. Chișinău: AAP.
7. Solomon, C., Enea, V. (2012) Puterea și opoziția în alegerile parlamentare din Republica Moldova și din România. *Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice*, No 2(159), 69-86.
8. Бологан, М. (2019, август 1) *Опрос: Почти 70% граждан считают, что живут в захваченном государстве*.
Disponibil: <https://point.md/ru/novosti/obshchestvo/opros-pochti-70-grazhdan-schitaiut-cto-zhivut-v-zakhvachennom-gosudarstve>
9. Бромхед П. (1978) *Эволюция британской конституции*. Москва: Юридическая литература.
10. Мерло, П. (1995) Электоральная практика, права человека и общественное доверие к демократической системе. *Политические исследования*. No 4, 1995. с.123.